

HOITO- JA HOIVATYÖN FYYSINEN JA PSYKKINEN KUORMITTAVUUS

Kristiina Hellstén, hankejohtaja, FT
Turun kaupunki

**Kotihoitotyön ergonomian ja työturvallisuuden
kehittäminen –seminaari 15.4.2015, Turku**

Hoito- ja hoivatyö kuormittavaa

Laitokset ja palvelutalot ovat asuin- ja hoitoympäristö reilulle 40 000 suomalaiselle 75 vuotta täyttäneelle

- **Työ on kuormittavinta hoitopaikoissa, joissa huolehditaan huonosti liikkuvien perushoidosta**
- **Hoitotilat, apuvälineet ja hoitajien ohjaus- ja avustustaidot eivät vastaa asiakkaiden tarpeita**
- **82 % selkätapaturmista tapahtuu käsin tehtävien nostojen ja siirtojen yhteydessä**
- **> 37 % sairauspoissaoloista johtuu tuki- ja liikuntaelinsairauksista**

Fyysisen kuormituksen vähentäminen

- Apuvälineiden hankinta ja käyttö
- Ergonomiset työtavat

Fyysisten riskien hallintamalli hoitoalalla

Hoito- ja hoivatyö on kuormittavaa myös psyykkisesti

- Hoito- ja hoivatyö on, erityisesti vanhustenhoidossa, sekä fyysisesti että psyykkisesti erittäin kuormittavaa
- Fyysisen ja psyykkisen kuormittavuuden samanaikaisia mittauksia raportoitu vähän

- Työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin vaikuttaa työkokonaisuudessaan: työn sisältö ja vaatimukset, työolosuhteet, työyhteisö ja organisaatio sekä johtaminen ja esimiestyö

Työkykytalo (Ilmarinen 2006)

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

TYÖKYKY

JOHTAMINEN

TYÖYHTEISÖ

TYÖOLOJAT

LÄHIYHTEISÖ

ARVOT

PERHE

ASENTEET

MOTIVAATIO

OSAAMINEN

TYÖ-
TERVEYS-
HUOLTO

TYÖ-
SUOJELU

TERVEYS JA TOIMINTAKYKY

TYÖN FYYSINEN JA PSYKKINEN KUORMITTAVUUS VANHUSTENHOIDOSSA

- seurantatutkimus ergonomisen kehittämistyön tuloksista
(Hellstén 2014 <http://www.doria.fi/handle/10024/98971>)

Tutkimuksen tavoitteet

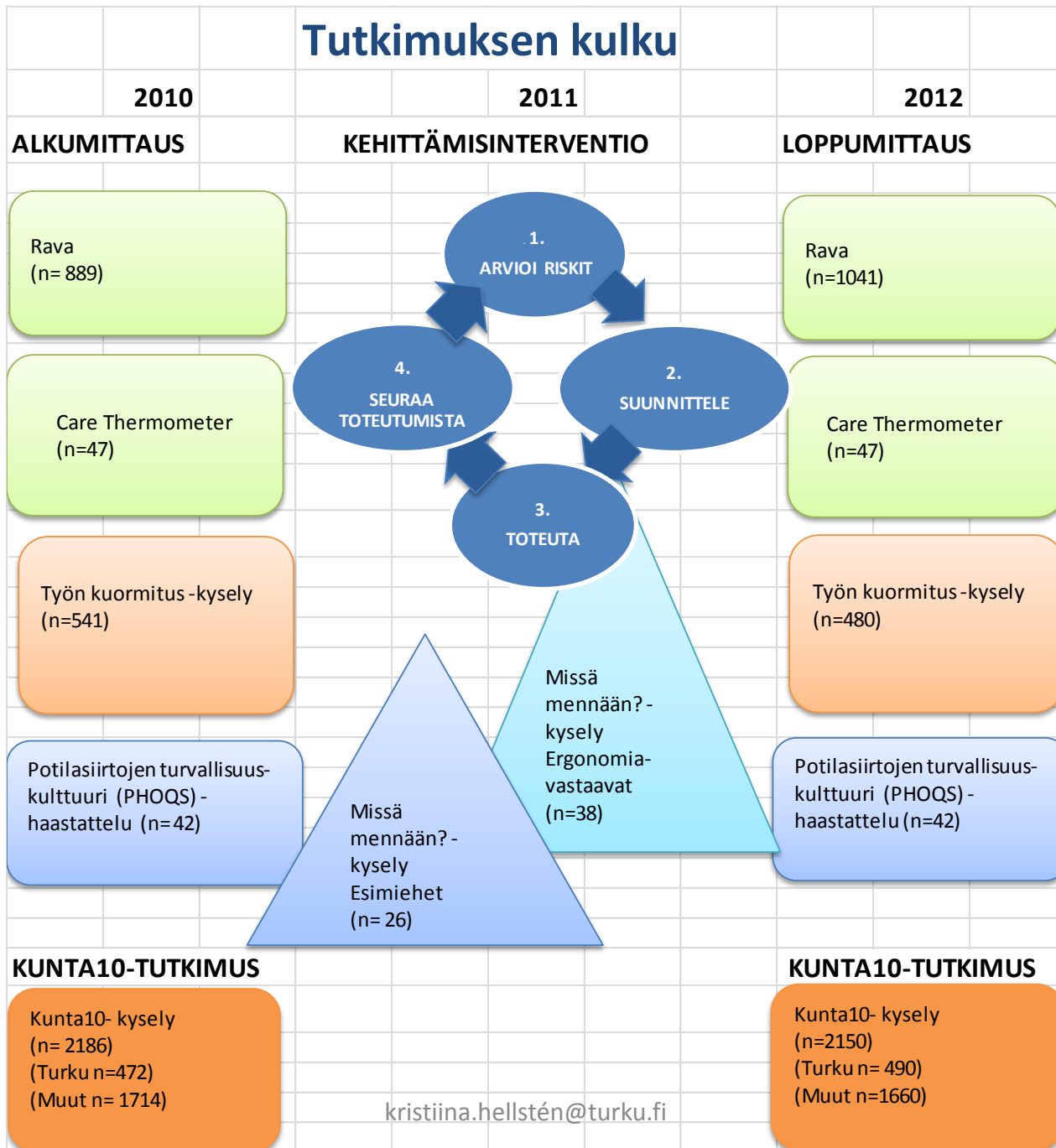
Saada tietoa

- vanhusten ympärivuorokautisen hoidon yksiköissä työskentelevien työntekijöiden työn fyysisestä ja psyykkisestä kuormittavuudesta ja työhön liittyvistä riskeistä
- millaisin toimenpitein fyysistä kuormittavuutta voidaan vähentää

Tutkimusongelmat

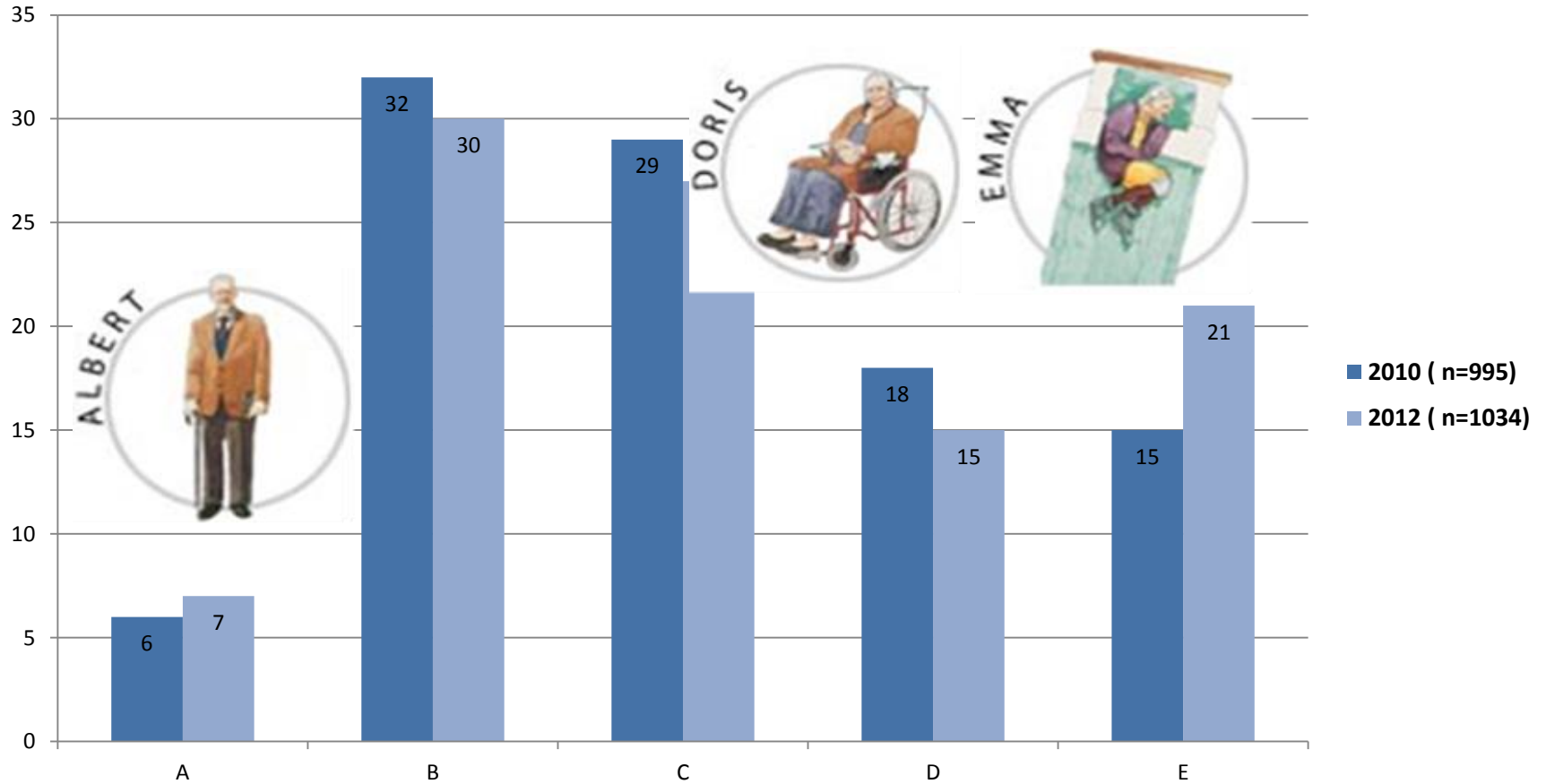
- 1. Miten kuormittavaa työ on vanhusten ympärivuorokautisessa hoidossa?**
- 2. Millaisia vaikutuksia fyysistä kuormittavuutta vähentävillä toimenpiteillä saatiin aikaan?**
- 3. Millaisia muutoksia vanhusten ympärivuorokautisen hoidon työyksiköjen työssä, työyhteisöissä ja johtamisessa tapahtui?**
- 4. Mitkä tekijät ovat yhteydessä vanhusten hoidossa tehtävän työn koettuun fyysiseen ja psyykkiseen kuormittavuuteen?**

Tutkimuksen kulku

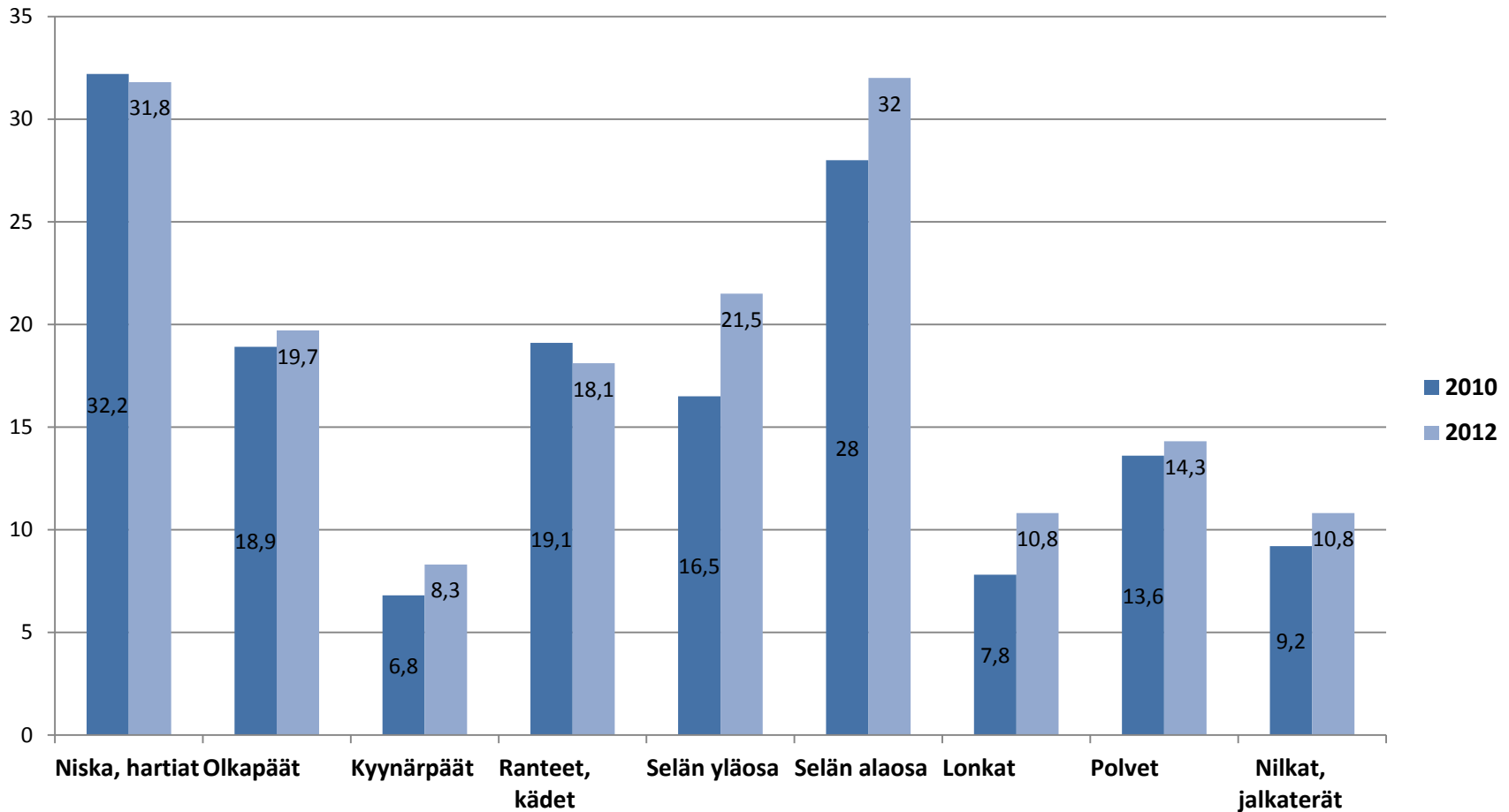

Asiakkaiden sijoittuminen (%) Care Thermometer™ - toimintakykyluokkiin (A–E) 2010 ja 2012

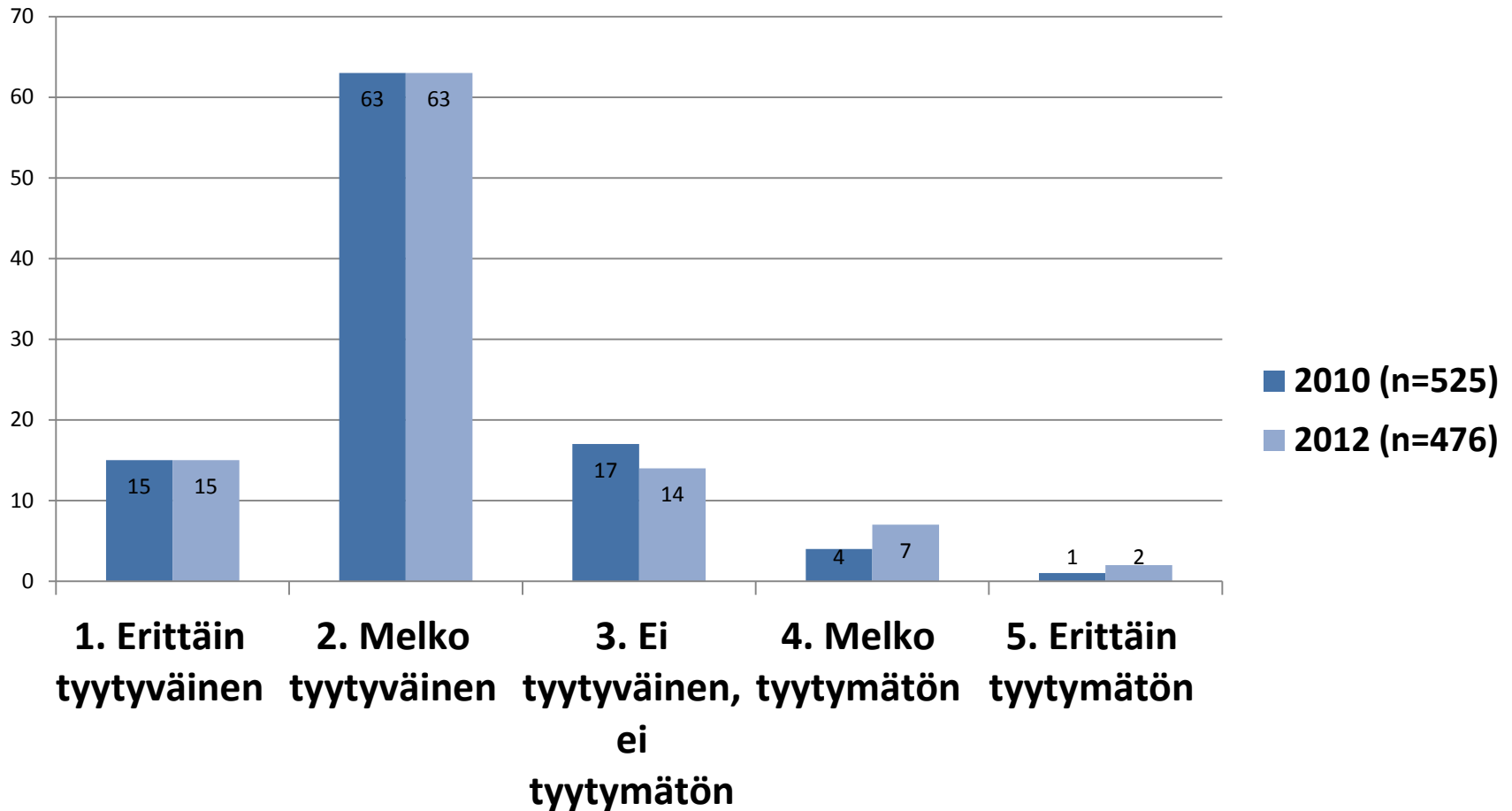
(Kuvat ArjoHungleigh, 2013)

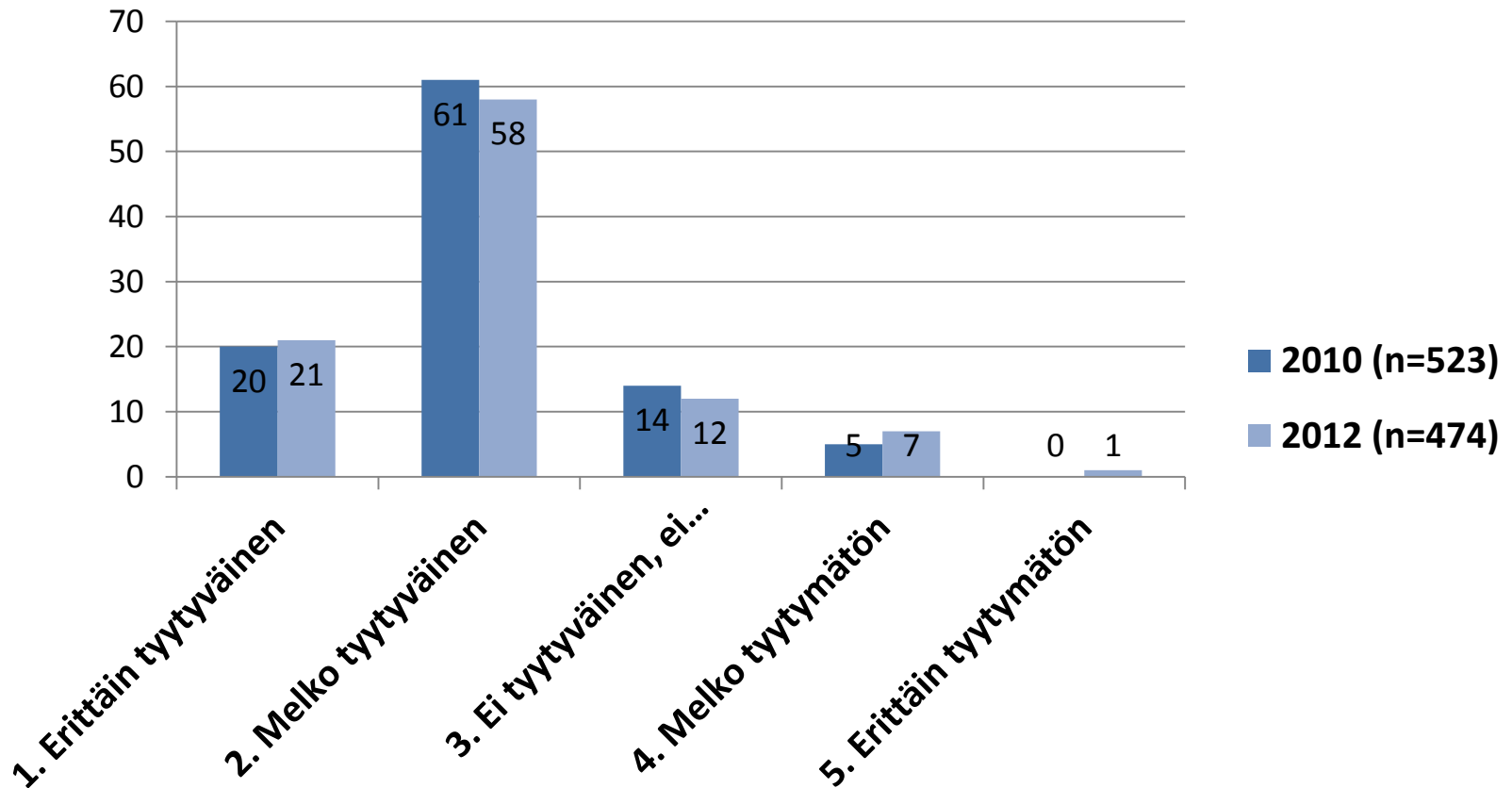
Tuki- ja liikuntaelinvaivojen määrä (%) vuosina 2010 ja 2012

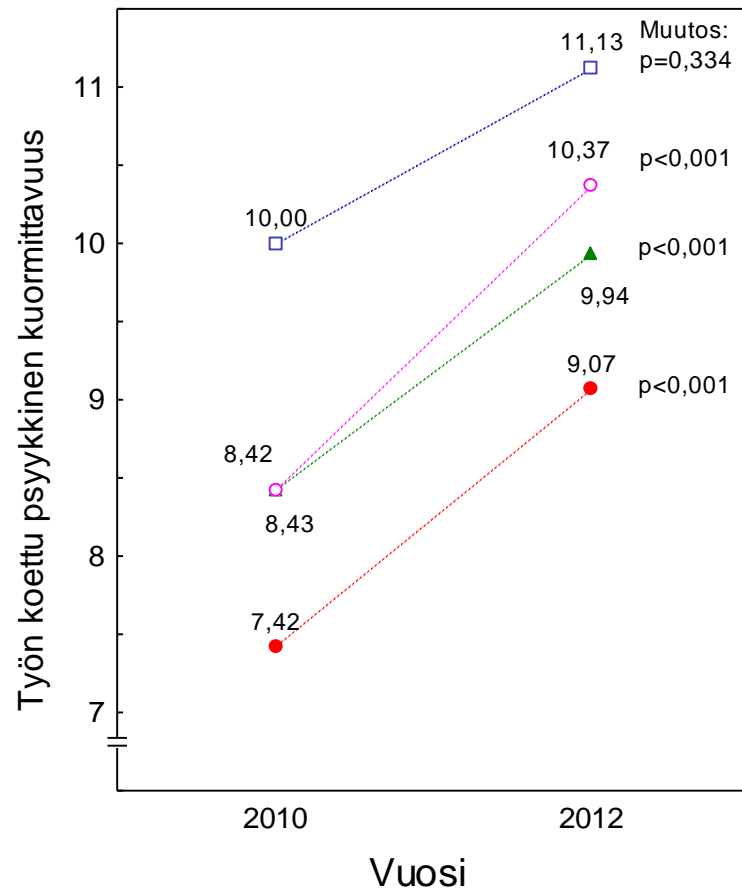
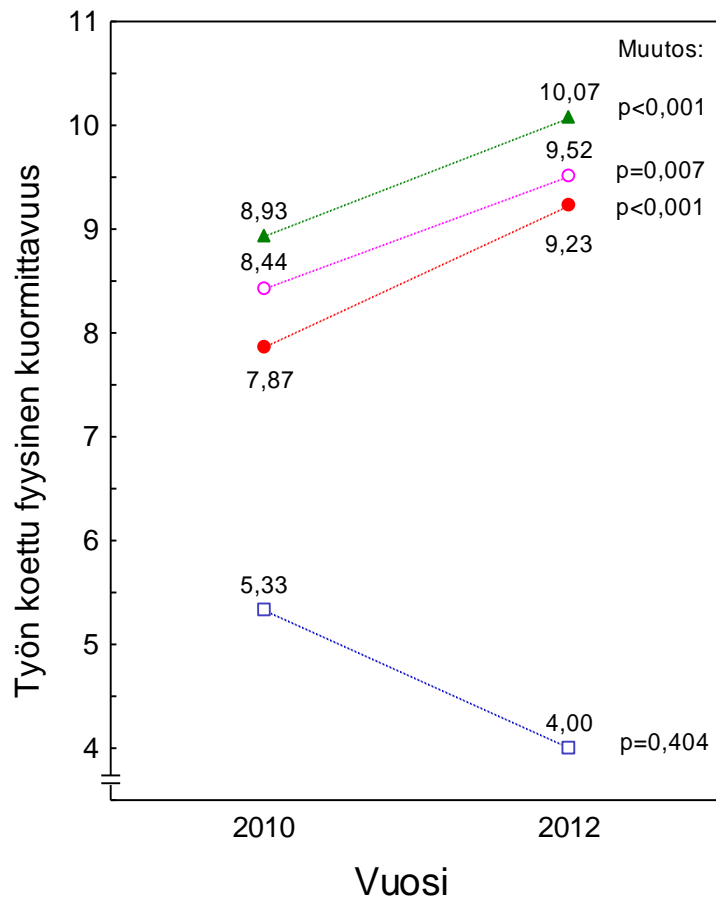
Tyytyväisyys työhön (%) 2010 ja 2012

Tyytyväisyys työyhteisöön (%) 2010 ja 2012

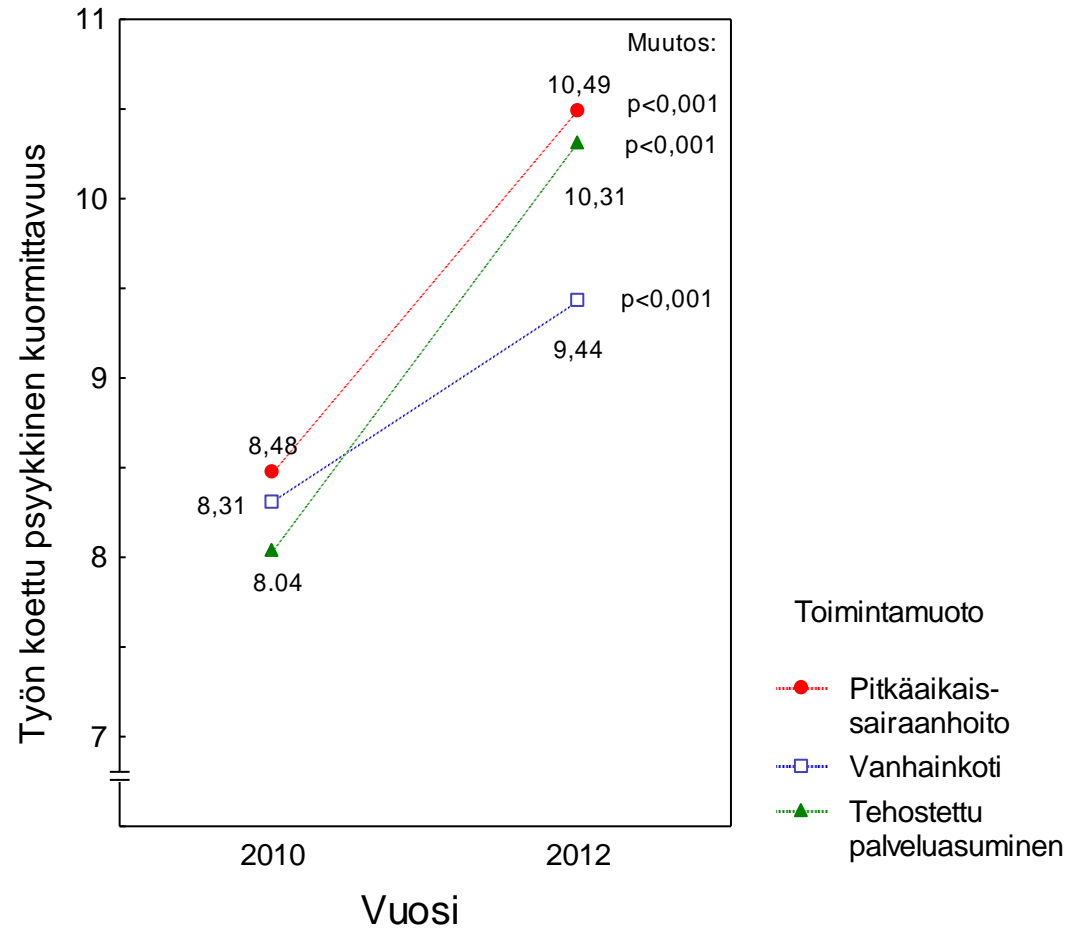
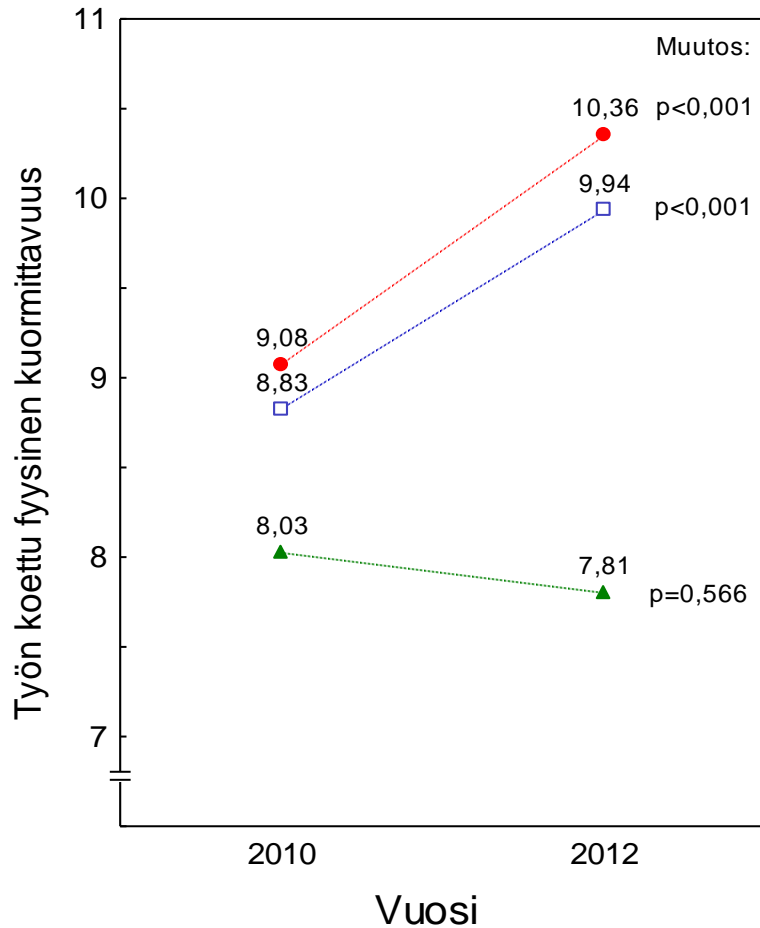
Koetun fyysisen ja psyykkisen kuormittavuuden muutos ammattiryhmittäin 2010-2012

Ammattinimike

- Hoitotyötä avustavat
- Lähijohtajat
- ▲ Lähihoitajat / perushoitajat
- Sairaanhoitajat

Koetun fyysisen ja psyykkisen kuormittavuuden muutos toimintamuodoittain 2010-2012

Ergonomiavastaavien (n = 38) raportoimat kuormitustekijät

	Asiakkaat (pisteet)	Hoitajat (pisteet)	Apuvälineet (pisteet)	Tilat (pisteet)
Vanhainkodit (n = 15)	68	63	9	35
Pitkäaikaikais- sairaanhoito (n = 12)	66	44	24	12
Tehostettu palvelu- asuminen (n = 11)	52	23	38	
Yht. (pisteet)	186	130	71	79

Ergonomiavastaavien (n=38) työtä tukevat tai haittaavat/estävät tekijät (kysely 11/2011)

Tukevat tekijät	pisteet	Haittaavat/estävät tekijät	pisteet
oma tieto, taito, osaaminen	60	asenteet ja piintyneet tavat	59
työtoverien tuki, yhteistyö osastolla	42	henkilökunnan vähyys ja kiire, ei haluta käyttää apuvälineitä	28
esimiehen tuki	18	rahan ja apuvälineiden puute	24
oma kiinnostus	15	ajanpuute ja omat poissaolot	21
yhteistyö muiden ergonomiavastaavien kanssa	14	osaamisen puute; ei ergonomiakorttikoulutusta	14

Fyysisten riskien hallintakeinot

	Esimieskysely (n = 26)		Ergonomiavastaavien kysely (n = 38)	
Kyselyn ajankohta	Huhtikuu 2011		Marraskuu 2011	
Interventio-toimenpide	kyllä	%	kyllä	%
Hankittu potilassiirron apuvälineitä	21	81	38	100
Hankittu ergonomisia kalusteita	12	46	20	53
Muutettu työtapoja	26	100	28	74
Muutettu kirjaamista	22	85	20	53
Toteutettu ergonomiakoulutusta	23	88	26	68
Muut toimenpiteet	25	96	27	71
Tehty jatkosuunnitelma	26	100	33	87
Potilassiirtotaidot puheeksi kehityskeskusteluissa	7	27	-	-

Interventiotöimenpiteiden vaikutukset fyysiseen ja psyykkiseen kuormittumiseen

1	lisännyt paljon kuormittumista	3	neutraali	4	vähentänyt jkv kuormittumista
2	lisännyt jkv kuormittumista			5	vähentänyt paljon kuormittumista

Ergonomia-panostukset

Johtaminen

Ergonomiakoulutus

	1. hankittu apuvälineitä		2. hankittu ergonomisia kalusteita		3. muutettu työtapoja		4. muutettu kirjaimista		5. kehityskeskustelujen käynti	6. tehty suunnitelmia		7. tehty muuta	8. koulutus ergonomiavastaaville		9. koulutus osa henkilökuntaa		10. koulutus koko henkilökunta		
	e	e			e	e	e	e		e	e	e		e	e	e	e		
	m	v	em	ev	m	ev	m	v	em	m	v	m	ev	em	v	m	ev	em	ev
F	3	3	4	3	4	2	3	1	4	3	3	3	2	5	3	4	5	3	2
P	1	3	2	2	3	4	2	1	2	1	3	3	2	3	2	3	2	3	3

em = esimies; ev = ergonomiavastaava; F = fyysinen kuormitus; P= psyykinen kuormitus

Työssä, työyhteisöissä ja johtamisessa tapahtuneet muutokset 2010-2012 (Kunta10-kysely; interventio- ja vertailuyksiköt)

Muutujat (n=24)

Muutos 2010 - 2012: keskiarvo ≥ 0.08 tai $\geq 1,5$ %

Muutoksen laatu	Hyvä		Heikko		Neutraali							
	Hyvä	Heikko	Heikko	Neutraali	Neutraali	Hyvä	Hyvä	Hyvä	Hyvä	Hyvä	Hyvä	Hyvä
Toimiala	Pitkäaikaissairaanhoito				Tehostettu palveluasuminen				Vanhainkoti			
Kohdejoukko	Interventioyksiköt		Vertailuyksiköt		Interventioyksiköt		Vertailuyksiköt		Interventioyksiköt		Vertailuyksiköt	
Vuosi	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012
Vastaaajat (n)	119	104	658	590	133	135	264	347	220	251	792	723
Työaikojen hallinta (1-5)	2,60	2,64	2,54	2,52	2,71	2,57	2,62	2,57	2,40	2,66	2,59	2,59
Työpaineet (1-5)	3,24	3,51	3,70	3,67	3,29	3,50	3,29	3,36	3,46	3,38	3,68	3,67
Työn hallinta (1-5)	3,27	3,30	3,37	3,40	3,45	3,44	3,54	3,45	3,30	3,44	3,32	3,38
Työhön panostaminen (1-4)	2,84	3,05	3,15	3,21	2,89	3,11	2,93	2,99	2,99	3,04	3,09	3,16
Työn palkitsevuus (1-4)	2,16	2,23	2,19	2,19	2,26	2,20	2,34	2,38	2,16	2,37	2,19	2,23
Väkivalta: lyöminen, potkiminen	56,14	53,06	49,33	54,94	27,43	35,16	50,00	59,82	52,85	53,91	54,37	61,75
Täydennyskoulutus riittävä (%)	47,46	68,27	50,31	59,86	52,46	59,09	64,73	70,43	45,75	73,09	59,67	61,85
Halu jatkaa omassa työssä (%)	29,66	27,88	38,83	40,38	47,11	50,00	51,97	43,48	43,54	48,80	40,75	41,57
Työnantajan suositteleminen (%)	69,49	74,04	65,95	68,10	77,87	68,42	82,95	81,50	70,00	77,82	66,62	70,27
Työyhteisötaidot: Auttaminen ja huomaavaisuus (1-5)	3,40	3,52	3,61	3,58	3,51	3,51	3,70	3,73	3,71	3,66	3,61	3,60
Työyhteisötaidot: Innovatiivisuus (1-5)	3,01	3,08	3,15	3,08	3,28	3,18	3,37	3,38	3,28	3,31	3,22	3,20
Työyhteisötaidot: Tavoitteellisuus (1-5)	3,67	3,78	3,79	3,72	3,84	3,73	3,92	3,80	3,85	3,80	3,79	3,77
Työyhteisötaidot: Kehittäminen (1-5)	3,32	3,39	3,42	3,38	3,37	3,40	3,49	3,50	3,43	3,41	3,44	3,40
Työyhteisötaidot: Yhteistyö esimiehen kanssa (1-5)	3,26	3,53	3,51	3,44	3,84	3,50	3,64	3,61	3,59	3,61	3,50	3,44
Työpaikan ilmapiiri (1-5)	3,16	3,31	3,41	3,39	3,36	3,18	3,56	3,54	3,45	3,48	3,42	3,39
Tyky-toiminta (%)	70,09	84,31	64,62	65,13	69,11	63,85	60,15	65,50	66,82	81,22	57,90	65,73
Esimiestuki (1-5)	3,35	3,70	3,43	3,40	3,85	3,34	3,50	3,46	3,38	3,79	3,43	3,33
Kohtelun oikeudenmukaisuus (1-5)	3,55	3,89	3,70	3,61	4,07	3,46	3,68	3,69	3,69	3,95	3,69	3,57
Päätöksenteon oikeudenmukaisuus (1-5)	2,97	3,08	2,93	3,00	3,22	2,97	3,34	3,29	3,05	3,22	3,03	3,05
Yksilö- tai ryhmäkehityskeskustelun käyminen (%)	43,22	59,62	62,08	55,61	45,53	67,41	62,84	70,64	33,02	77,20	52,94	61,22
Kehityskeskustelun hyödyllisyys (%)	31,58	35,59	38,01	37,31	59,18	43,59	46,05	43,52	35,85	55,50	38,75	38,50
Keskustelun sisältö: kehityssuunnitelma (%)	17,31	16,95	35,63	36,16	19,15	43,24	44,83	51,66	28,57	43,46	38,28	39,08
Muutosten laatu (-3 - +3)	-0,36	-0,46	-0,29	-0,35	-0,17	-0,43	0,40	0,12	-0,26	0,14	-0,31	-0,32
Huonot vaikutusmahdollisuudet muutoksiin (%)	55,56	63,11	58,71	63,28	44,72	48,87	43,36	45,82	52,13	44,90	52,38	57,26
Sijaluvun keskiarvo	10,04	7,33	7,71	8,63	4,79	7,71	3,17	3,83	7,04	3,29	7,33	7,46
Muutos 2010-2012 (erotus) - muutoksen merkitsevyys	2,71	*.002	-0,92	No	2,54	*.024	-0,67	No	3,75	*<.001	-0,13	No

Kuormittavuuden muutoksiin yhteydessä olleet tekijät

Kuormittavuuteen vaikuttaneet tekijät	Fyysinen kuormittavuus Standardoitu regressiokerroin (p-arvo)	Psyykinen kuormittavuus vaikutus (p-arvo)
Nykyinen työkyky	-0,35 (0,010)	-0,51 (0,001)
Ergonomiakoulutus	-0,46 (0,001)	
Kehityskeskustelun käyminen		-0,34 (0,019)
Kehityskeskustelun hyödyllisyys	-0,48 (0,007)	
Työaikojen hallinta		-2,49 (0,018)
Työn palkitsevuus	0,69 (<0,001)	
Esimiestuki		0,34 (0,044)

Työkykytalo rakentuu – keskeiset tulokset

TYÖKYKY-arviot nousivat	
Johtaminen Työyhteisö Työolot	• Riskienarviointi ja -hallintasuunnitelmat käytössä• Turvallisuusjohtaminen osaksi johtamiskulttuuria• Potilassiirron turvallisuuskulttuurin PHOQS-pisteet nousivat• Asiakkaat iäkkäitä (keski-ikä₂₀₁₂ naisilla 86 vuotta, miehillä 81 vuotta)• Asiakkaiden toimintakyky heikkeni ja avuntarve lisääntyi
Arvot, asenteet ja motivaatio	• Apuvälineitä hankittiin ja niiden käyttö lisääntyi• Suurin osa tyytyväinen työhönsä ja työyhteisöönsä
Osaaminen	• Ergonomiakoulutusta• Ergonomiavastaava jokaisessa työyksikössä• Kirjaamisessa työturvallisuutta tukevia muutoksia
Työntekijän terveys ja toimintakyky	• Keski-ikä nousi 43:sta 44,5 vuoteen• Lähes puolella ainakin vähäistä ylipainoa• Vaivoja (kipua, särkyä tai epämiellyttäviä tuntemuksia) eniten niska-hartiaseudussa, selän alaosassa ja selän yläosassa; myös olkapäävaivat sekä ranteiden ja käsien vaivat yleisiä• Eniten lisääntyivät vaivat yläselässä, alaselässä ja lonkissa• Lähes puolella oli ollut selästä alaraajaan säteileviä vaivoja• Työskentelyä haittasivat eniten selän alaosan vaivat, toiseksi eniten niska-hartiavaivat ja kolmanneksi eniten ranne- ja käsivaivat• Sairauspoissaoloista ei tarkkaa tietoa

SUOSITUKSET

(= turvallisuusjohtaminen)

- Vaarojen ja riskien tunnistaminen + arviointi
- Fyysisten riskien hallintamalli + Ergonomics – Manual handling of people in healthcare sector (ISO Technical Report 12296:2012)
- Työturvallisuus/potilasturvallisuus/hoidon laatu
- Koulutus – ergonomiakortti
- Kehityskeskustelut
- Yhdessä arviointi/suunnittelu (osallistuminen)